

INLEDNING

Sverige är inte jämlikt. Tjejer i Sverige idag är fortfarande underordnade killarna. Hur mycket uppmärksamhet man får i klassrummet, vilken lön man har, vilka möjligheter att utöva sina fritidsintressen man har och mycket annat styrs av vilket kön man råkat födas till. Trots att Sverige påstås vara ett av världens mest jämställda land tjänar kvinnor fortfarande 30 procent mindre än männen, precis som på 1940-talet. Faktum är att tjejers idrottsutövande får mindre pengar och sämre träningstider än killarnas. Faktum är att unga tjejer tvingas stå ut med sexuella trakasserier i skolan. Det kämpar Ung Vänster för att ändra på. Det är vad feminism handlar om. Feminism är att ta ställning, att erkänna att det finns ett kvinnoförtryck, och att vara beredd att ta upp kampen mot det.

Det du håller i handen är Ung Vänsters feministiska program, där vi för fram vår analys av relationen mellan kvinnor och män idag, vad vi vill göra för att bekämpa kvinnoförtrycket och vad vi tror är de viktigaste orsakerna till att det ser ut som det gör. Här lyfter vi fram några av de frågor som vi kämpar för, men självklart genomsyras alla våra ställningstaganden av vår feministiska grund. Ung Vänster strävar efter människors frigörelse från förtryck. Den feministiska kampen är jämlik med vår socialistiska kamp. Vårt mål är ett samhälle där frågan om vilket kön en människa har inte spelar någon roll för hur den personen bemöts och vilka möjligheter han eller hon har.

GENUS

För att förstå det samhälle vi lever i använder vi oss av olika begrepp och analyser. För att förstå det samhälle där kvinnan som grupp konsekvent underordnas mannen som grupp använder vi oss av genusbegreppet. Det första man måste göra klart är nämligen vad en kvinna och en man är. Här har vi stor användning av genusbegreppet. Med genus menar vi mannen och kvinnan som konstruktion, det vill säga hur samhället och kulturen skapar och skapat oss människor till två skilda sorter. Detta gäller till exempel arbetsuppgifter och förväntat beteende både i konkret verklighet och i vår föreställningsvärld.

Detta innebär att manligt och kvinnligt inte är något av naturen givet utan tvärtom hela tiden skapas av det samhälle och den kultur vi lever i. Att vi uppfattar det som kvinnligt att gråta och visa känslor betyder inte att kvinnor har större biologiska förutsättningar för det, utan att vår omgivning lär oss att det är okej för kvinnor att visa känslor och uppmuntrar kvinnor att gråta istället för att bli arga. Hela samhället genomsyras av sådana normer och när vi föds påbörjas en inskolningsprocess som kommer att fortgå livet ut. Flickor och pojkar uppfostras olika för att leva upp till föreställningarna om sina respektive kön. Överallt möts vi av bilder som bekräftar dessa föreställningar och vi uppmuntras från alla håll att infoga oss. Vi möter bilder av hur vi ska vara i reklam och TV, vi lär oss hur vi ska uppträda i hemmet och i skolan. Vi skapas till män och kvinnor av det samhälle vi lever i.

Genussystemet bygger på två principer: könens isärhållande och mannen som norm. Den första principen går ut på att skilja på vad som är manligt och vad som är kvinnligt, och att detta inte får blandas. Kvinnor och män ses som av naturen olika, med olika egenskaper. Den andra principen är att det manliga utgör det normala, och det kvinnliga en avvikelse. På samma sätt som historieskrivningen kallar härskarnas historia för allas historia kallas männens historia för mänsklighetens historia. Många hävdar att manliga yrken är tyngre och slitsammare men förbiser då hundratusentals kvinnor anställda i vården. I språket kan man se det extra tydligt, vi pratar om fotbollsallsvenskan men har då glömt bort tusentals tjejer som också spelar, vi säger kvinnofängelse men har någon hört talas om ett mansfängelse? Manliga egenskaper ses som bättre än kvinnliga, det männen gör ses som mera värt. Kvinnors intressen betraktas som särintressen.

Människor upprättar utifrån dessa principer ett genuskontrakt, som reglerar hur förhållandet mellan könen, socialt, ekonomiskt och politiskt, ser ut. Genuskontraktet är olika för olika klasser, kulturer eller historiska epoker. Det talar om vad som anses vara lämpliga sysslor, intressen, kunskapsområden, tankar, egenskaper, utseende, beteende och platser att vara på. Genusbegreppet synliggör kön som de roller och uppgifter vi blivit tilldelade enligt det osynliga kontraktet. Genuskontraktet återskapas ständigt genom de föreställningar hos samhället och individen som fostrar oss in i samhällsordningen, och gör att vi tar den för given. Män återskapar genom patriarkatet sin överordning, och kvinnorna sin underordning. Genuskontraktet kan omförhandlas, som redan gjorts många gånger i historien, liksom det slutligen kan sägas upp. Ung Vänsters mål är ett samhälle där kön är betydelselöst för hur man behandlas som människa.

Hur skapas genus

Alla har vi en bild av vad som är manligt och kvinnligt, det vill säga hur kvinnor respektive män skall bete sig och hur de skall se ut. Visst finns det biologiska skillnader mellan kvinnor och män, främst vad det gäller fortplantningen. Dessa få skillnader kan inte rättfärdiga att vi ges olika möjligheter beroende på vilket kön vi fötts med. Till exempel att män i regel får mer i lön än vad kvinnor får, eller att kvinnor ska ge omsorg och ta hand om barn, sjuka och gamla för att de anses vara födda med de egenskaperna.

Kvinnoförtrycket legitimeras fortfarande genom hänvisningar till de biologiska olikheterna mellan könen. Det finns till och med en falang inom feminismen, den så kallade särartsfeminismen, som menar att kvinnor och män i grunden är olika, och ska så förbli. Denna konservativa åsikt vänder vi oss starkt emot. Vad som anses »manligt« och »kvinnligt« är socialt konstruerat, det vill säga skapat av det samhälle och den kultur man lever i. Om det inte vore för att vi behandlas efter kön från första början i livet, så skulle vi antagligen reagera mer på den sexism som ständigt omger oss. Det som är »normalt« är svårt att upptäcka och ifrågasätta. Så fort en människa föds kräver omvärlden att få reda på vilket kön den tillhör, eftersom man behandlar och bemöter flickor och pojkar olika. På samma sätt som barn lär sig prata genom att härma sin omgivning, lär sig barnet att bete sig efter sitt kön. För flickor handlar det även om att upptäcka, bemöta och på något sätt hantera sin underordning.

Det är viktigt att de som uppfostrar barnen får förståelse för de fördomar som möter pojkar respektive flickor. Därför skall genusstudier vara en obligatorisk del i utbildningen för människor som skall jobba med barn. Om det alltid är kvinnan som vårdar hem och familj så lär sig barnen att det är naturligt. Om mannen mest är frånvarande, blir arbetsdelningen i hemmet tydligt för barnet. Det är nödvändigt att barn möter män som tröstar och vårdar och kvinnor som innehar makt, just därför är det också viktigt med manliga förskole- och lågstadielärare och att båda föräldrarna ägnar lika mycket tid åt uppfostran. Nämda åtgärder är förslag på hur man på olika sätt kan ge ett större spelrum inom det rådande genussystemet, medan viktigare strukturella förändringar behövs för att kvinnoförtrycket helt ska försvinna.

Utbildning och fritid

Skolan är en del av samhället och även där bedöms vi utifrån vårt kön. När en kille är högljudd och bråkar reagerar man knappast, men om en tjej gör detsamma ses hon som onormal. Flera studier som gjorts i klassrum har visat att tjejer oftare får ja- och nej-frågor, medan killar uppmuntras till att debattera och analysera i större utsträckning, genom att de får mer utrymme att utveckla sina resonemang.

Genom en mer demokratisk skola kan tjejer kräva och få mer utrymme. Ett viktigt krav är att alla skolor skall ha en jämställdhetsplan som även omfattar eleverna. I en sådan plan kan man skriva in mål och strategier som eleverna kan använda sig av för att genomdriva jämlikhetskrav. Självklart är kampen mot nedskärningar inom skolan oerhört viktig ur ett jämlikhetsperspektiv, eftersom vi vet att tjejer drabbas värst. De får mindre utrymme nu och kommer att få ännu mindre utrymme med minskade resurser.

Även i själva undervisningen diskrimineras kvinnor. Idag finns det ett problem med att skolböcker inom vissa ämnen främst är skrivna av män. Det är sällan kvinnor eller problem som man idag ser som typiskt kvinnliga nämns. Exempel och frågeställningar har ofta en konserverande effekt på genussystemet. Allt detta är extra tydligt i historieundervisningen. Där får man lära sig att historien är enskilda mäns stordåd. Därmed får tjejer lätt den uppfattningen att de varit betydelselösa i historien.

Ett oerhört stort problem är den könssegregering som sker vid både tillval, gymnasieval och senare studier. Tjejer läser i högre grad vård och omsorg eller språk, killar läser bygg eller tekniska ämnen. Detta får stora konsekvenser i samhället eftersom många yrken är dominerande av antingen män eller kvinnor. För att bryta detta krävs, förutom en rejäl attitydförändring, ökat stöd och utrymme för jämställdhetsgrupper på skolorna samt ökad jämställdhetsutbildning för skolpersonal.

Möjligheten och utbudet av verksamhet för tjejer på fritiden är ofta sämre än för killar. Damfotboll är en av Sveriges största sporter och får ändå mycket mindre resurser än herrfotbollen. På samma sätt satsas mindre resurser på tjejdominerade fritidsintressen som till exempel dans och teater. I kampen för tjejers lika rätt på fritiden är det viktigt att försvara fritidsgårdar samt sådan verksamhet som riktar sig särskilt till tjejer.

Skola och fritidsintressen utgör som vi ser en betydande del i återskapande av genus, bland annat genom att hela tiden dela upp nya generationer i kategorierna »kvinna« – »man«.

Media

I tonåren är man på många sätt extra känslig för påverkan från omvärlden om hur man ska vara och se ut. Som ung tjej ska man försöka förhålla sig till den vuxna kvinnorollen samtidigt som man ska skapa sig en egen identitet. Massmedia har här en stor inverkan på tjejer, i förmedlingen av skönhetsideal och normer för hur en kvinna ska vara. Tidningar som riktar sig till unga tjejer har ofta motstridiga budskap. De fyller ett behov eftersom de berättar om en tillvaro som tjejer känner igen sig i, men samtidigt finns där de normer som tjejer har att rätta sig efter.

I reklamen är kvinnor »vackra« och retuscherade till att vara »perfekta«. Trots att man som tjej vet om detta, blir man ändå påverkad och formar sin egen kroppsuppfattning utifrån önskan att ha det perfekta utseendet. Reklamen har ofta en konserverande inverkan på genus, eftersom den återspeglar en överdriven bild av verkligheten i många avseenden.

TV:s nöjesprogram fyller ofta samma funktion. I dagstidningarna är det främst män som skriver de viktiga artiklarna och får företräde att tolka verkligheten. Budskapet blir att män har status och makt, kvinnor ska främst se bra ut. Media medverkar till att återskapa genus genom att ge en falsk bild av hur män och kvinnor bör vara. Detta är något som alla påverkas av.

Medias ökade genomslagskraft har varit avgörande för genussystemets utveckling. Det kommersiella kravet på

omedelbar igenkänning är en kraft som upprätthåller schablonbilder av människor, samtidigt som kravet på uppmärksamhet ibland kan leda till brott mot samma schablonbilder.

Sexualiseringen av kvinnokroppen är ett exempel på hur det kapitalistiska produktionssättet griper in i och förstärker kvinnoförtrycket. Att sexualiteten, en del av våra sociala relationer, har individualiserats, standardiserats och förpackats som en vara hänger ihop med att kapitalet förutsätter varuproduktion. Ung Vänster kräver en kraftig begränsning av reklamens utrymme i samhället, bland annat genom höjd reklamskatt.

Det avgörande är inte medias budskap i sig, utan hur mottagaren reagerar på budskapet. Det är framförallt genom att stärka ett aktivt och kritiskt förhållningssätt gentemot media vi kan motverka genusystemet där.

Män och feminism

Också män kan vara feminister: det finns en materiell bas för mäns deltagande i den feministiska kampen. Dels har de flesta män starka sociala band till kvinnor, dels innebär isärhållandet av könen också begränsningar av mäns möjligheter. Framförallt bland ungdomar har många killar utvecklat identiteter som delvis står i motsättning till rådande genusstrukturer. Samtidigt präglas mäns förhållande till feminism självklart av att jämlikhet fråntar dem makt och utrymme.

En del män väljer att agera i solidaritet med kvinnor för en feministisk utveckling. Eftersom utgångspunkterna inte är desamma, skiljer sig prioriteringarna ofta mellan kvinnor och män i den feministiska kampen. Det är ett av skälen till att det krävs både gemensam organisering och särskild kvinnoorganisering.

Trots de framsteg som skett på senare år är homofobin fortfarande utbredd i Sverige. Homosexualitet och bisexualitet hotar mäns isärhållande från kvinnor, eftersom de upplöser skiljelinjerna i relationer män-män och män-kvinnor. Att homosexuella män stöts ut och kallas »omanliga« är centralt för upprätthållandet av homosociala maktstrukturer.

ARBETE OCH EKONOMI

De ekonomiska förhållandena ligger till grund för hur samhället ser ut. Kvinnors ställning i produktionen, med sämre arbetsförhållanden, lägre löner och en mindre andel av ägandet innebär att de har mindre inflytande i samhället och mindre personlig frihet. Ekonomisk rättvisa mellan kvinnor och män är därför en av de mest grundläggande förutsättningarna för jämlikhet på alla plan. Ekonomiskt oberoende och rätten till arbete är en nödvändighet för kvinnans frigörelse eftersom det löser henne från de ekonomiska band som sätter henne i beroendeställning till mannen.

Den svenska arbetsmarknaden

Svenska kvinnors deltagande på arbetsmarknaden ökade kraftigt under efterkrigstiden till att bli högst i västvärlden under 1980-talet. År 1995 var arbetskraftsdeltagandet 80 procent för kvinnor och 85 procent för män. Vid en första anblick kan det verka som om vi i Sverige har en väldigt jämlik arbetsmarknad, förutom ovanstående exempel är löneskillnaderna förhållandevis låga i Sverige om man jämför med andra länder, vi har en högre andel kvinnor i politiska församlingar o.s.v.

Men männen har fortfarande makten i arbetslivet. Sverige har till exempel en mycket könsuppdelad arbetsmarknad. Enligt kvinnomaktutredningen dröjer det minst hundra år innan vi har en arbetsmarknad utan könssegregering om utvecklingen fortsätter i dagens långsamma takt.

Könsuppdelningen förekommer på minst tre plan. Den första uppdelningen kan sägas vara den mellan oavlönat och avlönat arbete, det vill säga hushållsarbete kontra lönearbete. Den andra uppdelningen går mellan olika yrken och arbetsområden på arbetsmarknaden. Män finns till exempel i högre utsträckning än kvinnor på områden som data och teknik, medan kvinnor oftare återfinns inom sektorer som handel, vård och omsorg. Det är bara sju procent av kvinnorna och sex procent av männen som arbetar i så kallade könsneutrala yrken, det vill säga yrken

där vare sig män eller kvinnor uppgår till mer än 60 procent. Den tredje uppdelningen gäller olika villkor inom branscher eller yrken till exempel i fråga om lön och positioner. Män sitter oftare på chefspositioner och i styrelser än kvinnor.

I många avseenden har kvinnor förstärkt sina positioner på arbetsmarknaden under 1990-talet. Kvinnor arbetar i ökad grad heltid, småbarnsmödrar har ökat sina faktiskt arbetade timmar och kvinnor utanför arbetsmarknaden ser sig i minskad utsträckning som hemarbetande. Samtidigt har många kvinnor fått en försvagad ställning på arbetsmarknaden genom att timanställningar och undersysselsättning ökar.

Trots kvinnors inträde på arbetsmarknaden tog män inte över motsvarande del av hushållsarbetet. Reformerna underlättade för kvinnorna att förena yrkesarbete med familjeansvar, men skapade inte tryck på männen att ta en större del av hushållsarbetet. Kvinnan har fortfarande huvudansvaret för det oavlönade arbetet i hemmet. Många gånger väljer hon (mer eller mindre frivilligt) att arbeta deltid för att hinna med dessa ansvarsområden. Det innebär att hon utöver sin redan låga lön får ytterligare sänkt inkomst och på köpet hamnar i en ökad beroendeställning till mannen. Dessutom får denna deltid mer långtgående konsekvenser som till exempel lägre pensioner i framtiden.

I alla europeiska länder dominerar kvinnor bland deltidsarbetande. Frivilligt och ofrivilligt deltidsarbete förekommer mest inom kvinnodominerade sektorer såväl inom offentlig som privat verksamhet, bland annat inom branscher som handel och vård.

Konsekvenserna av undersysselsättning och tillfälliga anställningar i låglönejobb kan bli att arbetstagaren kombinerar flera olika arbeten för att komma upp i den inkomst som behövs. Sådan utveckling har skett i bland annat Storbritannien och USA. Det leder i många fall till

stress och förslitning. Vi kan även se att hemarbetet är en sådan stressfaktor för kvinnan. Mot slutet av arbetsdagen sjunker pulsen på männen, de ska snart få gå hem och slappna av, på kvinnor däremot stiger pulsen eftersom de nu börjar tänka på alla de plikter de har att utföra utöver det avlönade arbetet. Detta visade sig i en studie kallad *Kvinnor, arbete och hälsa* av Marianne Frankenhauser, och Ulla-Britt Strömberg.

Sammantaget har kvinnor en osäkrare ställning på arbetsmarknaden genom mer deltidarbete, deltidslöshet, undersysselsättning och tidsbegränsade anställningar. 80 procent av de deltidarbetande är kvinnor. Nära två tredjedelar av det obetalda arbetet utförs av kvinnor.

Offentlig sektor

Den utbyggda offentliga sektorn i Sverige har varit anledningen till att en så stor andel kvinnor har haft möjlighet att gå ut på arbetsmarknaden. I praktiken har den offentliga sektorn möjliggjort för kvinnorna att kombinera lönearbete med barn och familj, något som alltid varit möjligt för männen. Exempelvis så gjorde barnomsorgen att kvinnan kunde bli lösgjord från det dygnslånga ansvaret för barnen och på så vis få möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden. När den offentliga sektorn utvecklades blev den redan befintliga arbetskraften otillräcklig, samtidigt som de flesta yrken var av sådan karaktär att de var traditionella kvinnoyrken, som vård och omsorg. Drygt hälften av de förvärvsarbetande kvinnorna, mot bara en femtedel av männen, är sysselsatta i offentlig verksamhet. Nedskärningarna i den offentliga sektorn kan bara resultera i en sak för kvinnors deltagande i arbetslivet. Det minskar. Det är därför oerhört viktigt ur jämlikhetssynpunkt att vi försvarar den offentliga sektorn.

Även om den offentliga sektorn alltså inneburit betydande framsteg för jämlikheten, så har den också bidragit till en starkt segregerad arbetsmarknad. Denna segregation måste brytas och här har skolan ett viktigt ansvar. Både grundskola och gymnasium måste uppmuntra tjejer och killar att söka sig till nya yrken, istället för att bejaka den klassiska uppdelningen. Dessutom måste man sätta upp jämlikhetsmål för utbild-

ARBETE OCH EKONOMI

ningen. Ett förslag är att skolor får extra anslag för utexaminerade tjejer på till exempel tekniska program och dataprogram. På samma sätt bör skolorna uppmuntras att locka killar till utbildningar inom exempelvis språk och vård.

Tekniken är ett mansdominerat område. Saknar man kunskaper om data och teknik blir man åsidosatt på arbetsmarknaden. Därför är det viktigt att kvinnor i högre utsträckning uppmuntras till att skaffa sig kunskaper i och inflytande över områden som data och telekommunikation. Samhället måste på alla nivåer utveckla jämlikhetsstrategier och också bruka allvar av dessa.

Sex timmars arbetsdag

För att komma till rätta med problem som till exempel att kvinnor jobbar deltid, undersysselsättning och snedfördelningen av hemarbetet, kräver vi i Ung Vänster sex timmars arbetsdag med bibehållen lön. Ett av de viktigaste skälen är att det minskar klyftan mellan avlönat och oavlönat arbete. Att ha en normal arbetstid på sex timmar om dagen innebär att alla de som nu jobbar 75 procent skulle ha heltid. Det skulle förbättra deras ekonomi, men också deras status på arbetsmarknaden. Sänkt arbetstid skapar större utrymme för en jämnare fördelning av det oavlönade arbetet i hemmet, vilket skulle underlätta en minskning av kvinnans dubbelarbete.

Kravet på arbetstidsförkortning handlar också om livskvalitet. Normen med åtta timmars arbetsdag är satt på 1920-talet. Sedan dess har det ökade produktionsöverskottet inte använts till att korta den dagliga arbetstiden någon gång. Om vi skall ha rimliga möjligheter att hinna med både arbete och en meningsfull fritid behövs sextimmarsdagen. Det demokratiska inflytandet i samhället, folkbildning och kulturlivet är beroende av att människor har tid.

En arbetstidsförkortning medför dessutom minskade arbetsskador. Kvinnor är överrepresenterade i de arbeten som är monotona och slitsamma för kroppen. Problemet idag är att förslitningsskador i rygg, nacke och axlar inte blir klassade som arbetsskador. Arbetsskador inom manligt

ARBETE OCH EKONOMI

dominerade yrken kan oftare knytas direkt till arbetssituationen. Även om en förkortad arbetsdag skulle innebära en minskning av skadorna, måste vi se till att kvinnor, i lika stor utsträckning som män, har möjlighet att få ersättning för skador som faktiskt uppstår.

Lika lön för likvärdigt arbete

Fortfarande är skillnaden mellan mäns och kvinnors löner stor. Idag styrs lönebildningen av gamla föreställningar om mäns och kvinnors olika ekonomiska behov samt av det faktum att traditionellt manliga arbetsuppgifter värderas högre än kvinnliga.

Det finns mer än ett exempel på att lönerna stiger i ett kvinnodominerat yrke när fler män kommer in i arbetet och att de sjunker i mansdominerade yrken där kvinnor ökar i antal. Den individuella lönesättningen förstärker ytterligare den ojämna lönesättningen eftersom kvinnor i allmänhet är sämre på att förhandla än män och sämre på att inse sitt eget värde i arbetssituationen.

Vi kan även se att när män gör entré i kvinno-dominerade yrken blir de eftertraktade, gör snabbt karriär och hamnar på toppositioner, när kvinnor gör motsvarande sak hamnar de allra oftast långt ned på karriärstegen.

Nya regler som ökar möjligheterna att angripa löne-diskrimineringen måste utarbetas. Inom den offentliga sektorn är lönerna offentliga, vilket innebär att om man tror att man är diskriminerad kan man få tillgång till uppgifter om de personer man vill jämföra sig med. Inom den privata sektorn däremot kan löner hållas hemliga. Det är av största vikt vid löneförhandlingar att ha lönebildningen

ARBETE OCH EKONOMI

kartlagd. Ett fackförbund, JämO och arbetstagaren bör alltid ha rätt att få uppgifter om lönen för jämförelsepersonen vid ifrågasatt lönediskriminering. Vi kräver lika lön för likvärdigt arbete.

Föräldraledighet och barnomsorg

Det finns ingen grupp på arbetsmarknaden som arbetar så mycket som pappor till små barn. Män med barn under sju år arbetar mest av alla. Kvinnor med små barn lönearbetar minst.

En av anledningarna till detta är löneskillnaderna mellan kvinnor och män. För många familjer är det en ekonomisk fråga vem som är hemma med barnen. Därför är kravet på lika lön för lika arbete intimt förknippat med kravet på delad föräldraledighet. För att ansvaret för hem och barn ska fördelas bättre mellan könen, så har man infört pappamånaden. Denna månad av föräldraledigheten måste tas ut av mannen, annars förlorar man den. Problemet är att månaden inte måste tas ut i en sammanhängande period, utan kan tas ut som spridda dagar under en lång period.

Det faktum att framförallt kvinnor utnyttjar föräldraförsäkringen har en utestängande effekt. Den som förväntas vara borta från förvärvsarbetet blir mindre attraktiv som arbetskraft. Det blir extra tydligt i arbetslöshetstider.

Den låga garantinivån i föräldraförsäkringen slår hårt mot dem som har det svårast, till exempel arbetslösa ungdomar och ensamstående mödrar. Den gör det också svårare för kvinnor att etablera sig på arbetsmarknaden, för

människor att skapa jämlikhet i sitt hem, och berövar småbarnsföräldrar möjligheten att umgås med sina barn. Ung Vänster kräver en höjning av ersättningsnivån för föräldrapenning till 100 procent och en höjning av garantibeloppsnivån till 200 kronor. För att stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden och underlätta en jämn fördelning av hemarbetet ska båda vårdnadshavarna ha lagstadgad rätt till nio månaders föräldraledighet.

Förskoleverksamhet skall tillhandahållas barn som fyllt ett år men inte uppnått skolpliktig ålder. Socialtjänstlagen är alltså tydlig när det gäller barnomsorgen, trots det finns det kommuner som inte klarar av att följa den. Lagen föreskriver att plats ska erbjudas barn vars föräldrar studerar eller förvärvsarbetar. Vissa kommuner erbjuder därför inte barnomsorg åt arbetslösa. Ibland leder det till att arbetssökande inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande därför att barnomsorgen inte är ordnad. Kommunerna måste här ta sitt ansvar för att kunna erbjuda plats åt alla barn inom kommunen.

Kvinnor med utländsk bakgrund

Den grupp som diskrimineras och osynliggörs mest på arbetsmarknaden är kvinnor med utländsk bakgrund. Skillnaderna i arbetskraftsdeltagande är mycket större mellan invandrade kvinnor och svenska kvinnor än mellan invandrade män och svenska män. Invandrarkvinnorna har spelat en central roll i skapandet av den välfärd vi har i landet. Under hela efterkrigstiden utgjorde kvinnorna hälften av alla de utländska arbetarna som kom till Sverige. Dessa kvinnor kom till stor del att arbeta inom industrin vid tunga och monotona arbeten, oftast var dessa arbeten även de lägst betalda och med minst möjligheter till avancemang. Många arbetade även inom den offentliga sektorn, och hade även här oftast sämre jobb än svenska kvinnor hade. Många av invandrarkvinnorna har trots olikheterna det gemensamt att de ofta har återfunnits i skikten med de lägst betalda yrkena.

Under en lång tid var förvärvsfrekvensen högre bland invandrarkvinnor än bland svenska kvinnor. Idag ser situationen dock annorlunda ut, många av dessa kvinnor kom att bli de som först avskedades vid nedskärningar och rationaliseringar. Många av dem har också efter många hårda och tunga år vid maskinerna och i hemmen varit tvungna att förtidspensionera sig.

Som nyanlända invandrarkvinnor är det otroligt svårt att

få jobb och idag står många utanför arbetsmarknaden trots att de har hög utbildning. Det finns en tendens att se detta som en konsekvens av kvinnornas kultur. Denna idé osynliggör vad som är det verkliga problemet, det vill säga en arbetsmarknad som diskriminerar invandrare överlag och kvinnor med utländsk bakgrund i synnerhet. Att dagens situation beror på att invandrare har låg utbildning är en lögn eftersom de överlag har likvärdig utbildningsgrad som svenskar.

Myterna om invandrarkvinnor är många, de är passiva, tysta, förtryckta av sina män och kulturer. Alla dessa myter osynliggör ett köns- och rasförtryck som återfinns på samhällets alla områden. Fokus bör flyttas från individerna till vilka mekanismer som används för att utesluta människor med visst kön eller ursprung från olika arbetsplatser. Ett sätt att tillgodose invandrarkvinnors intresse är att se till att kvinnor som kommer till Sverige erbjuds ett introduktionsprogram som tar fasta på de kunskaper de har, där språkundervisning och praktik knyter an till livserfarenheter, utbildning och yrkesbakgrund. Det är också viktigt att analysera hur vår invandrar- och integrationspolitik ser ut för att klargöra de system som gör att invandrarkvinnor oftast uppfattas som ett problem.

Klassamhälle och könsförtryck

Förutom att vi lever i ett manssamhälle, så lever vi också i ett klassamhälle. Det är två strukturer som båda är förtryckande och verkar som självständiga maktfaktorer. Samtidigt som manssamhället och klassamhället griper in i och förstärker varandra kan de ha motstridiga intressen. Kvinnorna är underordnade männen också inom den egna samhällsklassen, och mänskliga behov och rättigheter definieras utifrån mäns villkor och intressen. Det leder till att det blir svårare att enas i en gemensam kamp mot förtrycket. I det kapitalistiska system vi lever i idag är kvinnoförtrycket redan från början en bärande del, som tar sig uttryck i bland annat arbetsdelningen mellan könen. Traditionellt har vår rörelse sett kvinnoförtrycket som en biprodukt av klassamhället, och menat att kvinnors och mäns intressen inom arbetarklassen är desamma. Idag ser vi att det finns strukturella orsaker till kvinnors underordning oberoende av klassamhället. För vår del går kampen för kvinnors frigörelse hand i hand med kampen mot klassförtrycket.

Det är arbetarrörelsens kamp som också drivit fram de reformer som ökat jämlikheten mellan könen i Sverige, och de krafter som idag hotar framstegen som gjorts, hotar kvinnokampen såväl som klasskampen. Det gäller främst villkoren på arbetsmarknaden och det demokratiska

inflytandet över samhället. Motsättningarna mellan könen inom den egna samhällsklassen är reell, och kräver en särskild kvinnokamp, men detta skymmer inte insikten att det är genom gemensam kamp för människofrigörelse och mot förtryck vi kommer att nå framsteg och segra.

Det finns olika feministiska strömningar och teorier. Kvinnorörelsen i Sverige startade i krav som formulerades av borgarklassens kvinnor, bland deras krav kan nämnas lika arvsrätt, lika rättigheter för gifta som ogifta kvinnor samt kvinnans rätt till universitetsutbildning. I samband med bildandet av det socialdemokratiska partiet 1898 tar även arbetarklassens kvinnorörelse fart. Dessa två kvinnorörelser förenas under de första åren på 1900-talet kring frågan om rösträtt för kvinnor. Idag när många av de formella kraven är uppfyllda är grunderna för allianser mellan borgarklassens och arbetarklassens kvinnor inte lika starka.

Vi samarbetar i olika sakfrågor med andra feministiska rörelser. Men vi är medvetna om att kvinnor i arbetarklassen bara delvis har gemensamma intressen med borgarklassens kvinnor, och därför är möjligheterna till allianser begränsade. Samma sak gäller de feministiska inriktningar som poängterar skillnader mellan könen och som bygger på idén om att ojämlikheter i samhället har biologiska förklaringar. Vi måste också vara vaksamma för feministiska strömningar som innebär att kampen skall föras på individ- och livsstilsnivå, och med inslag av moralism.

SEXUALITET

Det ska för var och en vara möjligt att fritt få utveckla sin sexualitet, så länge den inte skadar någon annan. I dagens samhälle finns många vanföreställningar kvar om hur kärlek och sexualitet ska se ut. Detta innebär att kvinnors sexualitet fortfarande osynliggörs i stor utsträckning. Mannens sexualitet är norm för båda könen. Kvinnors sexualitet hämmas på många sätt. Det är exempelvis svårt att njuta av sin kropp när man samtidigt för krig mot densamma i form av till exempel självsvält. Felsökning på den egna kroppen pågår ständigt. För att kvinnoförtrycket ska upphävas krävs inte bara ekonomisk frigörelse, utan även att kvinnor i full utsträckning får rätt till sin egen kropp och sexualitet. Företeelser som skönhetsideal, pornografi och sexuellt våld fräntar kvinnan makten över sin sexualitet. Att det som hos killar betraktas som sexuell erfarenhet betraktas som något negativt hos kvinnor är en utbredd attityd. Något som vi inte bara ifrågasätter utan också tänker förändra.

Under 1900-talet har kvinnorörelsen genom politisk kamp fått igenom många viktiga rättigheter. 1975 blev det till exempel varje svensk kvinnas rättighet att göra abort. Rätten till abort är en av de grundläggande rättigheterna för kvinnors sexuella frigörelse och måste därför vaktas från den moraliserande högern som försöker inskränka den. För att så långt som möjligt undvika oönskade graviditeter måste det emellertid finnas ungdoms-

SEXUALITET

mottagningar och andra institutioner dit unga människor kan gå för att få gratis råd och stöd. Preventivmedel ska vara gratis och lättillgängligt. Uppkomsten av preventivmedel har för kvinnor inneburit en ökad sexuell och social frihet i och med att sexualiteten skilts från reproduktionen. När det nu även börjar komma p-piller för män så är det ytterligare ett steg i rätt riktning. Ung Vänster anser att detta är ett viktigt forskningsområde.

Synen på sexualitet måste genom öppenhet och medvetenhet reformeras. Det måste finnas utrymme i skolan och i samhället för att föra en öppen sexualpolitisk debatt och diskussion om de normer och värderingar som präglar vår sexualitet.

Skönhetsideal

Att kvinnoförtrycket kan upprätthållas beror till en del på att kvinnor hålls tysta och lugna. Detta uppnås genom att förstärka kvinnors dåliga självförtroende. Media och reklam pumpar ständigt ut de kvinnoideal som för tillfället skall råda. Idag är kvinnoidealen mycket svåra att leva upp till. Kvinnan skall ha en karriär, vara en bra mamma och samtidigt vara snygg, smal och följa modet. Ställer hon inte upp på dessa förväntningar kommer hon att stöta på svårigheter. Det budskap som media förmedlar sätter en enormt stor press på kvinnor eftersom det lyder »du kan aldrig bli bra nog«. Pressen tar sig rent fysiska uttryck, idag lider många unga tjejer av anorexi och bulimi. De drivs till självsvalt och naturligtvis får detta allvarliga konsekvenser, inte bara för den enskilda individens hälsa. Det är till exempel svårare att ta plats och makt om man har dålig självkänsla och ständigt räknar kalorier. Ung Vänster kräver att det satsas mer pengar på vårdinrättningar som till exempel PBU och anoreximottagningar.

Även mansidealen har blivit strängare och mer framträdande. En skillnad är att idealen ofta poängterar aktiva egenskaper som till exempel fysisk styrka.

Kärnfamiljen

Att se förtryckarstrukturer i sin egen hemmiljö kan vara både obehagligt och svårt. Därför är det viktigt att tydliggöra den funktion kärnfamiljen har i genusystemet. I kärnfamiljen eller andra traditionella parförhållanden är det oftast kvinnan som prioriterar relationen och satsar energi på att få det att fungera. Ofta prioriterar hon ner vänner och andra intressen till förmån för att vara med sin kille, något som mer sällan sker från mannens eller pojkvännens sida. Det gör att mannen vinner mer på förhållandet än kvinnan. Redan i de första förhållandena tjejer har kan ett mönster skönjas som präglas av att killen får energi av förhållandet som han senare kan ge utlopp för i samhället medan tjejens energi riktas mot förhållandet. Unga tjejer bryter ofta med kompisar och ägnar sig nästan uteslutande åt pojkvännen. Killen däremot behåller de flesta av sina kompisar. Problemet är inte att en tjej och en kille är tillsammans utan de automatiskt träder in i traditionella könsroller.

Hemmet är den farligaste platsen för kvinnor och barn att vistas på. Där sker de flesta fall av våldtäkter, kvinno- misshandel och sexuellt utnyttjande av barn. Detta vet man med säkerhet, ändå vet man att många brott aldrig kommer till samhällets kännedom. En förklaring är den förväntade lojalitet man ska hysa gentemot »de egna«. I den traditionella kärnfamiljen är kvinnan förpassad till att ta hand om hem och barn, medan mannen arbetar och utgör kontakten med omvärlden.

Grundmallen kvarstår trots kvinnans intåg på arbetsmarknaden. Den försvaras genom hänvisningar till biologiska könsskillnader, kvinnor och män sägs komplettera varandra. Kvinnor som blir mödrar påstås till exempel automatiskt rikta alla sina känslor på barnet och framförallt sätta sig själv i sista rummet. Den kvinna som inte är mamma enligt denna syn blir bestraffad. Hon anses vara en dålig mor och därmed en dålig människa.

Att avvika från samhällets normer blir att ifrågasätta olika »självklarheter«. Den heterosexuella normen förenklar genussystemets upprätthållande betydligt. Normen är att ha sexuella relationer med det motsatta könet, varför man betonar skillnaderna mellan könen. Därför hotar manlig och kvinnlig homo- och bisexualitet den heterosexuella normen vilket kan bidra till att ifrågasätta genussystemets första princip, isärhållandet. Den feministiska kampen och kampen för sexuellt likaberättigande går ofta hand i hand, eftersom de båda har sitt ursprung i det rådande genussystemet. Två män som lever tillsammans med barn är en familj, precis som den ensamstående föräldern, kollektivfamiljen och övriga familjebildningar.

Det är en självklar rättighet att få bli kär i vem man vill och att fritt få utforma sitt liv. Att föra politisk kamp för en fri familjebildning är alltså oerhört viktigt. Därför tar vi ställning för homosexuella pars rätt till adoption och insemination, samt att homosexuella föräldrar ska erhålla samma lagliga rättigheter som heterosexuella föräldrar har. Vi står bakom kampen för sexuellt likaberättigande på alla områden.

Naturligtvis kommer den klassiska familjebildningen finnas även i framtiden. Mamma, pappa, barn betyder inte nödvändigtvis förtryck. Det som krävs är att maktstrukturen i kärnfamiljen bryts ned. Ett sätt att öppna upp kärnfamiljen är att införa obligatorisk och avgiftsfri förskola från tre års ålder, så att varken barn eller mamma kan skärmars av från samhället.

Våld mot kvinnor

Mäns våld mot kvinnor, det könsrelaterade våldet, är ett uttryck för mäns makt. Kvinnors utsatthet för mäns våld antingen det är misshandel, sexuella trakasserier eller våldtäkt, är ett samhällsproblem på samma sätt som kvinnors lägre löner eller låg kvinnorepresentation på viktiga poster i samhället.

Tjejer idag har långt ifrån samma frihet eller handlingsutrymme som killar vilket märks tydligt vad gäller sexualitet. Många tjejer är rädda för att gå hem ensamma på kvällen. I vardagen finns många företeelser som påminner om hotet om våld, som när någon klasskompis tafsar eller kallar en hora. Sexualiserat våld handlar om att hela tiden påminna om vilket kön som besitter makten, i hemmet, på arbetsplatsen, i skolan, i förhållandet.

Att bli våldtagen är något av det värsta man kan vara med om. Det är en djup kränkning av ens person och lämnar outplånliga spår. En våldtäkt är allt som händer efter att tjejen har sagt nej. Våldtäkt jämförs med tortyr enligt FN, det är inte en slump. Tortyr och våldtäkt lämnar liknande skador i en människas psyke. De flesta är överens om att en våldtäkt aldrig går att ursäkta och håller också med om definitionen av våldtäkt. Men börjar man gå in på enskilda situationer kan man se att många lätt ändrar sig. Samhället har en förkärlek för männens förklaringar till det inträffade. Om tjejer klär sig utmanande eller tar många sexuella initiativ kan de få dåligt rykte, vilket medför att de

betraktas som mindre värda. Ett dåligt rykte minskar en tjejs trovärdighet ifall hon blir utsatt för våldtäkt. Det är inte ovanligt att våldtäktsmän går fria. Samhället dömer ofta utifrån perspektivet att tjejen får skylla sig själv, eller egentligen ville. För att motverka detta vill Ung Vänster att nämndemän kvoterar vid brott relaterade till sexuella övergrepp eller våld mot kvinnor.

Vi måste drastiskt förstärka tjejernas ställning i samhället och här har skolorna en viktig uppgift. Genom en förbättrad sexualundervisning som tar upp sociala aspekter av sexualitet och frågor som ansvar och respekt kan man uppväga pornografins förvrängda bild av sexualitet, så att det blir självklart att ett nej betyder nej. Dessutom borde feministiskt självförsvar för tjejer vara en del av undervisningen på alla skolor. Genom att lära sig självförsvar kan tjejer undgå att bli våldtagna, men också bearbeta det hot om våldtäkt som skrämmer dem till underkastelse. Att veta att man kan säga ifrån och slåss är också något som ökar självförtroendet, och påverkar därför ens agerande också i situationer som inte är hotfulla.

Vi kan tydligt se att dessa uppfattningar inte bara finns på högstadieskolor eller gymnasieskolor, utan att samhället i stort oftast delar killens uppfattning. Inte minst tydligt är detta i domstolsväsendet. För det första så kallas inte våldtäkt alltid våldtäkt i lagen utan kan rubriceras sexuellt utnyttjande eller våldförande istället för våldtäkt. Enligt lagen måste den som blir utsatt visa att den inte vill ha sexuellt umgänge. Är man då för full för att säga nej kan mannen inte dömas för våldtäkt. Dessutom kan man se att man ofta försöker undergräva en kvinnas trovärdighet genom att ta upp oväsentliga och kränkande omständigheter under rättegången. Många kvinnor blir förlöjligade och framställda som dåliga människor för att deras trovärdighet ska betvivlas, rättsprocessen kan ofta vara lika traumatisk som själva våldtäkten.

Det kan aldrig vara en förmildrande omständighet vid våldtäktsrättegångar att en tjej har haft »utmanande

klädsel«, varit alkoholpåverkad eller inte gjort »tillräckligt med motstånd«. Det är mycket viktigt för vårt rättsmedvetande, annars går signaler ut i samhället att det finns situationer då våldtäkt inte betraktas som särskilt allvarligt. Stödet för våldtäktsoffer måste stärkas betydligt och domstolsförfarandet ses över kritiskt. På alla sjukhus måste det finnas en speciell mottagning för våldtagna och misshandlade kvinnor och kvinnojourerna måste få betydligt ökade resurser. Det är också viktigt att man startar speciella tjejjourer. Efter en våldtäkt måste kvinnor ges möjlighet att behandlas och undersökas av kvinnliga läkare. Många kvinnor mår dåligt av att behöva konfronteras så intimt med en man direkt efter ett övergrepp.

En våldtäkt är en maktdemonstration, inte en fråga om sexualitet. Olika män kan ha olika motiv till en våldtäkt men behovet av att utöva makt finns alltid med.

En annan mycket vanlig maktdemonstration är kvinnomisshandel. Kvinnomisshandel förekommer i alla samhällsklasser och både bland ungdomar och vuxna. En gång i veckan misshandlas en kvinna i Sverige till döds av en man som hon har eller har haft en nära relation till. Många misshandelsfall rapporteras aldrig in, många dödsfall kopplas aldrig ihop med misshandeln. Kvinnojourer över hela landet har en jätteviktig funktion genom att de stöttar kvinnor som har blivit utsatta för våld. Eftersom detta är en ideell organisation så är det viktigt att de får ekonomiskt stöd av stat, landsting och kommuner.

Mannen som slår liksom mannen som våldtar är inte någon ensam galning utan ett resultat av vårt genusystem. Detta system innebär att mannen ska ha makten i förhållandet och våld är ett yttersta steg i försvaret av den positionen. Misshandelsförhållandet är en process. Mannen klipper gradvis av kvinnans kontakt med omvärlden och snart har hon bara honom att relatera till, att få bekräftelse av. När kvinnan är inne i denna process är det första slaget ofta bara ännu en gräns att förhålla sig till.

Pornografi

Många ungdomar söker sig till pornografi för att få en mer ingående bild av sexualiteten än vad skolans sexualundervisning erbjuder. Pornografin har därför stor betydelse för hur många föreställer sig och förväntar sig att sexuell samvaro ska fungera. Unga killar skolas in i en syn på sexualitet som bygger på att se tjejerna som objekt som är till för deras njutning. I pornografin skildras kvinnokroppen som en vara, och kvinnan framställs som att hon tänder på att utnyttjas och förnedras. Pornografin utgår från ett kvinnoförakt som genomsyrar hela samhället. Unga killar lär sig att betrakta ideal sexualitet som tjejer som ställer upp på allt och som ständigt vill bli påsatta av flera killar samtidigt, och bjuda ut sin kropp i sexigast möjliga vinklar och underkläder, för mannens njutning. Den bilden hamnar mycket långt ifrån de ideal unga tjejer å sin sida lär sig, genom till exempel veckotidningar, där sexualitet handlar om evig kärlek och romantik.

Samtidigt som kvinnorna i pornografin skildras som det sexuella idealet, så är de också djupt föraktade av samhället, och den tjej som i verkligheten skulle bete sig som kvinnorna i porrfilmer skulle knappast mötas med respekt och beundran. Självklart leder dessa förvridna ideal och skillnader i förväntningar till stora problem när unga människor ska finna en fungerande sexualitet. Den idealiserade, romantiska, andliga, »kvinnliga« och »goda« synen på kärlek och sexualitet och den förnedrande,

kroppsliga, »manliga«, »farliga« synen hänger tätt ihop. Verklig sexuell frigörelse kräver en samlad kritik av båda fenomenen.

Ung Vänster tror inte på ett förbud mot pornografi, av flera skäl. Ett är att gränsen mellan pornografi och erotik inte går att slå fast juridiskt. Ett annat är att det är helt fel sätt att angripa problemet. Tillgängligheten av pornografi måste begränsas. Ett konkret första steg i den riktningen kan vara att man utvidgar den redan existerande lagstiftningen till att även omfatta psykiskt våld och tvång. Pornografen är ett uttryck för det kvinnoförtryck som genomsyrar vårt samhälle och fungerar många gånger som inspirationskälla för våldtäkter och sexuella övergrepp.

Vi ser också att det är viktigt att öka stödet till RFSU och andra organisationer som verkar för att människor ska kunna formulera sin egen sexuella verklighet. Minst lika viktig är att skolan tar upp sexualiteten på ett bra sätt. Ofta behandlas sexualiteten som om det bara vore frågan om samlag och befruktning. Ett sådant synsätt missar att sexualitet handlar om relationer mellan oss människor i samhället. Skolan måste ta upp frågor om sexualitet på ett sätt som svarar mot de problem och värderingar som idag präglar ungdomars vardag.

Porrindustrin är en av världens största industrier och omsätter enorma pengar. I jakten på fler kunder tävlar producenterna om att göra den grövsta och mest chockerande pornografen. På senare år har porrfilmen flyttat in i allmänhetens vardagsrum genom filmkanalerna och internet. Det betyder att den som konsumerar pornografi inte aktivt behöver söka upp den, det räcker med att klicka sig fram på datorn eller sätta på TV:n.

För att bekämpa pornografins genomslag krävs en medveten kamp. Det handlar om att kritisera och motverka den kvinnoyn som förmedlas på flera fronter. Ett viktigt område är utbildningssystemet, ett annat är feministisk opinionsbildning och diskussion med de

människor som påverkas av pornografins budskap. Det är en kamp som måste föras av den feministiska rörelsen och arbetarrörelsen, som i strid mot moralism, vanföreställningar och könsförtryck verkar för en öppen sexualpolitisk debatt och upplysning.

Prostitution

Prostitution liksom porr och andra sexuella övergrepp är något av de grävsta uttrycken för kvinnoförtrycket. Prostitution är när någon köper sig rätten att använda en annan människa sexuellt för att tillfredsställa sitt behov av makt. I prostitutionen är maktrelationen mellan man och kvinna dragen till sin spets. Kvinnan används för mannen njutning, hennes sexualitet är utplånad, hon har reducerats till en handelsvara.

En kvinna som hamnar i prostitution är i de allra flesta fall en kvinna med självdestruktivt beteende. Många kommer från miljöer med sociala problem, många har blivit utsatta för sexuella övergrepp som barn. Samhällets syn på kvinnan och hennes sexualitet förstärker känslan av hennes mindre värde. Genom prostitutionen fortgår de sexuella övergreppen i vuxen ålder.

Prostitution är ofta sammankopplad med drogmissbruk. Huruvida missbruket leder till prostitution eller tvärtom skiljer sig från fall till fall. Man räknar med att cirka hälften av de gatuprostituerade i Sverige är missbrukare.

Att ta sig ur prostitution är inte lätt. Samhället har en negativ, moraliserande syn på den prostituerade och självförtroendet är kört i botten. Prostitutionen måste bekämpas, framförallt genom att ge ökat stöd åt de utsatta kvinnorna. Detta kan göras genom att utöka stödet till de grupper som arbetar med uppsökande verksamhet bland prostituerade. Det är även viktigt att kunna erbjuda bra

vård, avgiftning och socialt stöd. Även ekonomiskt stöd, med rådgivning, är naturligtvis viktigt.

Att kriminalisera de prostituerade är ingen lösning då det skulle leda till färre anmälningar av övergrepp, dessa är redan idag alltför sällsynta. En kriminalisering skulle dessutom stämpla den prostituerade som en brottsling, som en förövare. Däremot stödjer Ung Vänster lagen som kriminaliserar sexköparen. Denna lag är viktig eftersom den placerar ansvarsbördan hos förtryckaren och inte hos den förtryckta. Vi inser att lagen inte kommer att få bort all prostitution, för det krävs andra åtgärder. Trots det är samhällets markering mot sexköparna mycket betydelsefull.

HISTORIA

Kvinnorna har under historiens gång systematiskt underordnats männen. Bristen på dokumentation och insyn i kvinnornas historia försvårar kvinnokampen i och med avsaknaden av historisk förankring. Kvinnliga förebilder, såväl historiska som samtida, är viktiga för tjejers självkänsla.

I mitten av 1800-talet började en allt mer organiserad kvinnorörelse ta form i det industrialiserade västliga Europa och i USA, parallellt med andra framväxande politiska rörelser. Detta kan kännas igen som kvinnorörelsens första fas och sträckte sig fram till 1920.

I den nya borgarklassen skapades de första riktiga hemmafruarna, detta gav kvinnorna mer tid och därför möjlighet till kamp för kvinnans rättigheter. Den borgerligt präglade kvinnorörelsen var alltså först ut. Något senare kom även arbetarklassens kvinnor att organisera sig politiskt. Den borgerliga och proletära kvinnorörelsen hade delvis olika målsättningar, men kunde förenas i kampen för allmän och lika rösträtt och målsmanskapets avskaffande, samt för förbättrade arbets- och lönevillkor.

Samtidigt växte under 1800-talet nya vetenskapligt färgade ideologier om könens komplementära olikheter fram. Kvinnan påstods vara känslomässigt överlägsen mannen av naturen, en egenskap som lämpade sig väl i de framväxande yrkena inom sjuk- och socialvård samt

undervisning. Dessa yrken framstod som ett acceptabelt sätt för medelklassens kvinnor att förtjäna sitt uppehälle. Samtidigt kunde en lönepressande konkurrens mellan kvinnor och män undvikas, då bättre betalda yrken kunde förbehållas männen.

Proletariatets kvinnor hänvisades emellertid även i fortsättningen till de tunga industriarbeten som inte ställde krav på omvårdande egenskaper. På den svenska landsbygden gavs det inte heller ekonomiskt utrymme för att ha den strikta könsarbetsdelning som den urbana medelklassens ideal förespråkade. Kvinnor kunde om situationen så krävde utföra vad som betraktades som manliga sysslor. Mindre ofta gjorde män det som togs för typiska kvinnoarbeten, eftersom de då förlorade i personlig status.

Arbetarrörelsen har varit ett stöd i kampen för jämlikhet, men det har också funnits starka krafter som velat bromsa utvecklingen mot jämlikhet. Den manligt dominerade rörelsen har präglats av den traditionella synen på arbetsdelningen mellan kvinnor och män som naturgiven, såväl i hemmet som på arbetsmarknaden. Detta har lett till att klasskampen satts före kvinnokampen.

1950- och 1960-talens utbyggnad av den offentliga sektorn och många av de förbättringar som genomfördes för kvinnliga yrkesarbetande under samma tid har betytt otroligt mycket. Under 1970-talet ökade intresset för jämlikhet mellan könen markant och en stark kvinnorörelse tog form. Denna moderna kvinnokamp har bland annat resulterat i att barnomsorgen byggts ut och kvinnojourer bildats, därtill har lagstiftningar om såväl fri abort som jämlikhet i arbetslivets genomförts.

Under 1980-talet sker det i hela västvärlden ett rejält bakslag för kvinnor och kvinnors möjligheter. Biologiska argument om könens totala särart får stort inflytande över samhällsdebatten och det är högern som får definiera hur vi når jämlikhet mellan könen. Nu kommer förslag om

HISTORIA

pigjobb och inskränkningar i aborträtten och samtidigt görs stora nedskärningar i den offentliga sektorn. I linje med denna politik framfördes allt oftare tankar om kvinnor som en anpassningsbar, kollektiv arbetskraftsreserv. En reaktion mot denna kvinnofientliga politik har framstått som oundviklig och i slutet av 1990-talet har en ny feministisk kritik vuxit fram. En tuffare och bredare feminism kräver nu makt och kritiserar könsnormer.

KVINNOR OCH MAKT

Feminism är en maktkamp. En kamp som kompliceras av att den inte bara handlar om utrymme och ekonomiska resurser, utan samtidigt om våra egna identiteter.

En feministisk utveckling innebär att män förlorar makt och utrymme till kvinnor. Därför solidariserar sig män ofta med varandra, både medvetet och omedvetet, för att försvara sina positioner. Det är också grunden till att den feministiska kampen kräver att kvinnor organiserar sig självständigt för gemensamma intressen.

Samtidigt betyder en feministisk utveckling så mycket mer för både kvinnor och män att skillnaderna i uppväxt och identitet blir avgörande. Vi har alla byggt upp våra personligheter i förhållande till vad som förväntats av oss på grund av vårt kön, och det är ingenting som är går att släppa fullständigt. En del av motståndet mot feminismen kan förklaras med att den kan uppfattas som hotfull mot ens identitet.

Kvinnor utgör hälften av världens befolkning och ska därmed också inneha halva makten. Så ser verkligheten inte ut idag. Kvinnor har överlag svårt att hävda sin rätt i samhället, som ung tjej är det ofta extra svårt. Många män ser ned på tjejer och kvinnor och ignorerar ofta våra försök att föra vår talan.

Män stödjer ofta varandra, när det blir dags för val väljer de in kandidater ur sin manliga umgängeskrets. Kvinnor har det svårare att ta sig fram vare sig det gäller företagsstyrelsen,

det politiska partiet eller fackförbundet. Könskvotering kan vara ett medel i denna strävan. Poängen med kvotering är inte en millimeterrättvisa mellan könen, utan ett sätt att bryta mot genus. Att ha makt är tillskrivet männen i vårt samhälle. Genom att kvotera in kvinnor bryts det mönstret en aning. Kvinnor får förebilder med makt och förstår att också de kan arbeta sig upp. Kvotering urskiljer dessutom män som en intressegrupp, det är tydligt att de på grund av sitt kön har ett gemensamt intresse: att behålla makten.

I vår feministiska kamp ingår en strävan att genom teori och praktisk politisk kamp öka kunskapen och insikten om det rådande genussystemet. Det är viktigt att vi tillsammans, kvinnor och män, kämpar för kvinnofrigörelse. Även om män kommer att förlora i makt så kommer de att vinna i personlig frihet.

Kunskap är makt. Kunskap om samhället ger makt. I det här programmet har vi gått igenom hur maktförhållandena mellan könen ser ut och hur vi i Ung Vänster vill förändra detta. Vi kämpar för kvinnors frigörelse, den kampen måste föras på alla plan i samhället. Målet för den feministiska kampen är dagens mansdominerade genussystems upplösande. Bara då kan kvinnor och män mötas på lika villkor. Då kommer personen stå i centrum utan att stämplas av sitt kön.

ORDLISTA

allians	- förbund
aspekt	- sätt att se, synpunkt
avancemang	- göra framsteg, bli befördrad
bisexualitet	- sexuell dragning till båda könen
borgarklass	- namn för överklassen i ett kapitalistiskt produktionssätt
bransch	- affärs- eller yrkesgren
definition	- bestämning av egenskap
diskriminera	- särbehandla
dokumentation	- sammanställning och tillhandahållande av information för forskning m.m.
etablera	- inrätta, anlägga, grunda, upprätta, få till stånd
falang	- här; grupp t.ex. inom ett parti
fokus	- ställa i blickpunkten, inrikta intresse
formell	- som rör själva formen för något
förbehåll	- undantag
förfoga	- handha, styra, äga makt
förvärvsfrekvens	- andel förvärvsarbetande
heterosexualitet	- sexualdriftens inriktning mot motsatt kön
homosexualitet	- sexualdriftens inriktning mot samma kön
homosociala	- enkönad gemenskap
hysa	- inneha, känna

ORDLISTA

hämna	- hindra, dämpa
ideal	- förebild
ideell	- grundade på eller syftande till andra värden än ekonomiska
insemination	- konstgjord befruktning genom sädesöverföring
inspiration	- ingivelse, påverkan
institution	- inrättning, något regelfäst
intim	- nära, förtrolig, privat
juridisk	- rättsvetenskaplig
kategorier	- här; klasser, grupper
klassamhälle	- samhälle uppdelat i härskande överklasser och förtryckta underklasser
kommersiell	- strävar efter ekonomisk vinst
komplementär	- utfyllnad, tillägg
komplettera	- utfylla, göra fullständig
konkret	- påtaglig, gripbar, verklig, åskådlig
konservativ	- samhällsbevarande åskådning
konserverande	- bevarande
kvotera	- bestämma andelar för t.ex. andelen kvinnor i en styrelse
markant	- skarpt, påfallande
materiell	- något som rör den fysiska sidan av tillvaron
monotona	- enformiga
moralism	- framhävandet av moraliska frågor, sedlighet
norm	- regel, rättesnöre, det normala
nämndeman	- lekman (ej jurist eller sakkunnig) i domstol
objekt	- föremål
opinionsbildning	- påverka allmän mening
patriarkat	- mansdominerat samhälle
process	- förlopp, utvecklingsgång
produktionssätt	- grundläggande ekonomisk samhällsstruktur, ex. kapitalism och feodalism

ORDLISTA

proletariat	- arbetarklass
prägl	- lämna avtryck, spår
rationalisera	- göra mer praktiskt, logiskt
reform	- förändring, omdaning
relatera	- ställa något i samband med
reproduktion	- fortplantning, återskapande
retuschera	- avlägsna småfel o.d. från fotografier m.m., bättra på, försköna
rubricera	- benämna, beteckna
schablonbild	- mönsterbild, mall
segregera	- avskilja, särhålla ras el. folkgrupper
sektor	- område
sexism	- betraktelse el. handlingsätt som innebär könsdiskriminering
självdestruktiv	- självutplånande
skönja	- märka
social	- samhällelig
solidarisera	- göra gemensam sak med
standardisera	- bestämma eller genomföra normaltyp för något
strukturell	- systematisk, genomgripande
särart	- speciell
tendens	- strävan åt ett visst håll, benägenhet
trauma	- skada genom yttre våld, kvar- stående skada efter psykisk chock
vanföreställning	- felaktig föreställning

feministiskt program

inledning	1
genus	2
hur skapas genus	4
utbildning och fritid	6
media	8
män och feminism	10
arbete och ekonomi	11
den svenska arbetsmarknaden	12
offentlig sektor	15
sex timmars arbetsdag	17
lika lön för lika arbete	19
föräldraledighet och barnomsorg	21
kvinnor med utländsk bakgrund	23
klassamhälle och könsförtryck	25
sexualitet	27
skönhetsideal	29
kärnfamiljen	30
våld mot kvinnor	32
pornografi	35
prostitution	38
historia	40
kvinnor och makt	43
ordlista	45

UNG VÄNSTER I SVERIGE

Ung Vänster Blekinge
Prinsgatan 12, 372 30 Ronneby
☎ 0457-663 89

Ung Vänster Dalarna
Box 65
781 27 Borlänge
☎ 0243-21 17 52

Ung Vänster Gävleborg
Södra Kungsgatan 12
802 52 Gävle
☎ 026-61 17 50

**Ung Vänster
Göteborg/Bohuslän**
Andra Långgatan 20
413 28 Göteborg
☎ 031-12 40 17

Ung Vänster Halland
Norra vägen 27, 432 30 Varberg
☎ 0340-67 32 60

**Ung Vänster
Jämtlands län**
Gårdins väg 8a, 833 33 Strömsund
☎ 0670-614 49

**Ung Vänster
Jönköpings län**
Svavelstickgränd 17
553 15 Jönköping
☎ 036-12 43 80

**Ung Vänster
Kalmar län**
Box 147, 391 21 Kalmar
☎ 0480-136 30

Ung Vänster Kronoberg
Linnégatan 20
352 33 Växjö
☎ 0470-454 16

**Ung Vänster
Norrbotten**
Lulsundsgatan 13
972 41 Luleå
☎ 0920-695 55

Ung Vänster Skaraborg
Box 106, 541 22 Skövde
☎ 0500-43 67 07

Ung Vänster Skåne
Nobelvägen 51, 214 33 Malmö
☎ 040-92 14 11

**Ung Vänster
Storstockholm**
S:t Paulsgatan 22 A
118 48 Stockholm
☎ 08-640 80 05

**Ung Vänster
Södermanland**
Gillbergavägen 4, 632 28 Eskilstuna
☎ 016-14 07 39

Ung Vänster Uppsala län
Kungsgatan 41, 753 21 Uppsala
☎ 018-14 44 65

Ung Vänster Värmland
Box 132, 651 04 Karlstad
☎ 054-15 72 07

Ung Vänster Västerbotten
Östra Kyrkogatan 13, 903 30 Umeå
☎ 090-13 66 10

**Ung Vänster
Västernorrland**
Östra Långgatan 18, 852 36
Sundsvall
☎ 060-12 65 55

Ung Vänster Västmanland
Box 201, 721 06 Västerås
☎ 021-13 41 64

Ung Vänster Älvsborg
Torggatan 38
503 34 Borås
☎ 0520-329 52

Ung Vänster Örebro län
Borgmästargatan 1, 702 25 Örebro
☎ 019-10 14 17

Ung Vänster Östergötland
Storgatan 68, 582 28 Linköping
☎ 013-12 79 00

**Ung Vänsters
Förbundscentral**
Box 12 660, 112 93 Stockholm
☎ 08-654 31 00